

Господарське право; господарське процесуальне право

УДК 346.91

Литвиненко Ольга Сергіївна

магістр права юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Литвиненко Ольга Сергеевна

магистр права юридического факультета

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Lytvynenko Olga

Master of Laws of the Law Faculty of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВРЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ

ДОКАЗІВ В СУДОВИХ ПРОЦЕСАХ ЩОДО ВИРІШЕННЯ

ЕКОНОМІЧНИХ СПОРІВ

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УРЕГУЛИРОВАНИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ

ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В СУДЕБНЫХ ПРОЦЕССАХ КАСАТЕЛЬНО

РЕШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПОРОВ

FOREIGN EXPERIENCE IN THE REGULATION OF ELECTRONIC

EVIDENCE IN LITIGATION FOR THE RESOLUTION OF ECONOMIC

DISPUTES

Анотація. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства особливої актуальності набуває проблема визнання електронних доказів як засобів доказування в господарському процесі України. У статті розглянуто основні проблеми правового регулювання статусу електронного доказування та електронних документів у процесі доказування при розгляді спорів господарськими судами України та запропоновано шляхи їх подолання.

У статті здійснено аналіз та порівняння законодавства у сфері регулювання правового статусу електронних документів в Україні та у таких країнах як Республіка Білорусь та Республіка Молдова. На основі огляду законодавчих масивів відповідних держав, виокремлено особливості регулювання інституту електронних доказів. В ході дослідження виявлено позитивні аспекти, які у разі запозичення, сприяли б удосконаленню вітчизняного законодавства та вирішували б практичні проблеми застосування електронних доказів у господарському процесі України.

Також автором встановлено недостатність його тлумачення судовою практикою, так і майже повну відсутність наукового дослідження інституту електронних доказів. Проаналізовано окремі положення Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» та Закону України «Про електронний цифровий підпис» та зроблено висновок про необхідність їх доповнення та удосконалення.

Звертається увага на необхідність внесення змін у вітчизняне законодавство у сфері правового регулювання електронних документів та електронного цифрового підпису, оскільки наразі цей інститут є неефективним у зв'язку із великою кількістю колізій та прогалів в законодавстві, що майже унеможлиблює їх використання на практиці.

Ключові слова: *господарський процес, господарське процесуальне право, господарське процесуальне законодавство, докази, подання доказів, електронні докази, електронна інформація.*

Анотація. *В условиях стремительного развития информационного общества особую актуальность приобретает проблема признания электронных доказательств как средств доказывания в хозяйственном процессе Украины. В статье рассмотрены основные проблемы правового регулирования статуса электронного доказывания и электронных*

документов в процессе доказывания при рассмотрении споров хозяйственными судами Украины и предложены пути их преодоления.

В статье осуществимо анализ и сравнение законодательства в сфере регулирования правового статуса электронных документов в Украине и в таких странах как Республика Беларусь и Республика Молдова. На основе обзора законодательных массивов соответствующих государств, выделены особенности регулирования института электронных доказательств. В ходе исследования выявлены положительные аспекты, которые в случае заимствования, способствовали бы совершенствованию отечественного законодательства и решали бы практические проблемы применения электронных доказательств в хозяйственном процессе Украины.

Также автором установлено недостаточность его толкования судебной практикой, так и почти полное отсутствие научного исследования института электронных доказательств. Проанализированы отдельные положения Закона Украины «Об электронных документах и электронном документообороте» и Закона Украины «Об электронной цифровой подписи» и сделан вывод о необходимости их дополнения и усовершенствования.

Обращается внимание на необходимость внесения изменений в отечественное законодательство в сфере правового регулирования электронных документов и электронной цифровой подписи, поскольку сейчас этот институт является неэффективным в связи с большим количеством коллизий и пробелов в законодательстве, почти исключает их использования на практике.

Ключевые слова: хозяйственный процесс, хозяйственное процессуальное право, хозяйственное процессуальное законодательство, доказательства, представления доказательств, электронные доказательства, электронная информация.

Summary. *In the conditions of the rapid development of the information society, the problem of recognizing electronic evidence as a means of proof in the economic process of Ukraine becomes a matter of special urgency. The article deals with the main problems of legal regulation of the status of electronic evidence and electronic documents in the process of proving when considering disputes by economic courts of Ukraine and proposes ways to overcome them.*

The article analyzes and compares the legislation in the field of regulating the legal status of electronic documents in Ukraine and in countries such as the Republic of Belarus and the Republic of Moldova. On the basis of the review of the legislative arrays of the respective states, the peculiarities of the regulation of the institute of electronic evidence are singled out. During the study, the positive aspects that, in the case of borrowing, were found to contribute to the improvement of domestic legislation and to solve the practical problems of using electronic evidence in the economic process of Ukraine.

The author also found insufficiency of his interpretation of judicial practice, and almost complete absence of scientific research of the Institute of electronic evidence. Some provisions of the Law of Ukraine "On electronic documents and electronic document circulation" and the Law of Ukraine "On electronic digital signature" are analyzed and the conclusion is made on the need for their additions and improvements.

Attention is drawn to the need for changes in domestic legislation in the field of legal regulation of electronic documents and electronic digital signature, since at present, this institute is ineffective due to the large number of conflicts and gaps in legislation, which makes it almost impossible to use them in practice.

Key words: *economic process, economic procedural law, economic procedural legislation, evidence, presentation of evidence, electronic evidence, electronic information.*

Постановка проблеми. Сучасні методи роботи підприємців, а також стрімкий розвиток технологій зумовлюють необхідність постійного вдосконалення законодавства, з метою актуального правового регулювання відносин у сфері господарювання, невід'ємною частиною якої є порядок вирішення господарських спорів судами України. У свою чергу, законодавство, хоч і має бути стабільним, проте і про відповідність сучасним реаліям не слід забувати.

Реалізація права на справедливий судовий розгляд є неможливою без створення належних умов для всебічного та повного з'ясування обставин справи та надання сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, можливості забезпечувати, надавати та ознайомлюватися із доказами, що необхідні для встановлення обставин справи, найбільш зручним та ефективним способом. Однак, на практиці визначений новою редакцією ГПК України принцип змагальності ще, на жаль, не реалізується в повному обсязі. Особливо це стосується процесу доказування, адже на сьогоднішній день державою не забезпечено належних умов для реалізації процесуальної активності сторін у повній мірі. Недосконалість деяких положень законодавства призводить до помилок у судовій практиці, що має наслідком скасування судових рішень судами вищих інстанцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню вирішення правових проблем у сфері використання електронних доказів при вирішенні спорів судами присвячено дуже малу кількість наукових праць, що зумовлює актуальність даної теми.

Мета статті. Визначити на основі зарубіжного законодавства основні шляхи вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері врегулювання електронних доказів.

Виклад основного матеріалу. У більшості розвинених країн вже давно електронні документи використовуються у якості доказів при розгляді судами справ, а його правове регулювання з цього приводу

вдосконалено до такого рівня, що практика використання електронної інформації при розгляді справ судами є усталеною. Враховуючи це, вважаємо доречним проаналізувати досвід зарубіжних країн і визначити актуальні шляхи вирішення проблемних питань в українському законодавстві.

У наукових джерелах зарубіжних країн широкого застосування набув термін «digital evidence» (цифрові докази), під якими розуміють будь-які збережені дані або дані, що передаються з використанням комп'ютера і підтримують або спростовують намір чи алібі. Цифрові дані виявляються дуже корисними при розслідуванні злочинів, оскільки є текстовою, графічною, звуковою та відеоінформацію [1].

Експертами Scientific Working Group on Digital Evidence було запропоновано під терміном «цифрові докази» розуміти будь-яку інформацію, що має доказове значення та зафіксована чи передана у цифровій формі [3].

Цікавим є те, що більшість країн не виділяє електронні докази в окрему категорію, але все ж відносить електронну інформацію до числа доказів. Наведемо приклади, коли в законодавчих актах зарубіжних країн згадується про можливість використання електронної інформації.

Так, у процесуальному кодексі Фінляндії зазначається, що доказами є документи, які сприяють певним діям, вбачаючи під такими документами як електронні, так і традиційні [13]. У законодавстві цієї країни міститься також визначення електронних повідомлень, під якими розуміється інформація, що передана електронним шляхом [12, с. 39].

Цивільний кодекс Франції у ст. 1347 визначає, що письмовими доказами є сукупність літер, символів, фігур або інших знаків у певній послідовності, що наділені певним змістом, незалежно від форми їх створення та передання [16].

У Цивільному процесуальному кодексі Греції електронні докази прямо не передбачені, проте використовуються наслідок широкому розумінню доказів в цілому як будь яких існуючих актів, що мають важливе значення для вирішення спору [17].

Ще одним прикладом невичерпного переліку видів доказів є цивільне процесуальне законодавство Нідерландів, яке встановлює своїми положеннями, що докази можуть бути долучені будь-якими засобами крім тих, що прямо заборонені законом [18].

У свою чергу, в Іспанії, згідно зі ст. 90 Закону про провадження з трудових спорів, дозволено долучати будь-які види доказів в процесі доказування, в тому числі і механічні засоби відтворення слів, зображень та звуків [9].

Закон про поліцію та докази в кримінальних справах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії виокремлює електронні докази як будь-яку інформацію, що міститься у комп'ютері [8].

Цивільне процесуальне уложення Німеччини закріплює право осіб використовувати електронні документи у якості доказів та встановлює правила їх оцінки в залежності від наявності/відсутності електронного підпису [7, с. 127].

В цілому варто зазначити, що жодна з європейських держав не містить у своїх кодифікованих актах спеціального визначення електронних засобів доказування [4].

У США інформація, яка збережена в електронній формі, зазвичай збирається та фіксується службовими особами правоохоронних органів. Методи збирання та пошуку електронної інформації, що відомі як виявлення електронних даних, закріплено у Федеральних правилах цивільного процесу, останні поправки до якого містять керівні принципи для суддів з метою з'ясування, чи є виправданими такі методи.

Закон вимагає перед наданням наказу щодо збору такої інформації упевнитися в тому, що обсяг 41 електронного розкриття є виправданим з урахуванням можливих результатів судового розгляду. Для доказової діяльності значну цінність має той факт, що комп'ютерні системи не здійснюють фізичне переміщення даних одного місця до іншого, як це відбувається з інформацією на папері. Замість цього, вони створюють копію на іншому носії або в іншому місці. В результаті цього збережена в електронній формі інформація часом втрачається або стирається: навіть, коли користувач видаляє інформацію, вона часто перейменовується та зберігається десь в іншому місці на комп'ютері, що надає змогу відновити знищену інформацію, що збережена в електронній формі. Поза тим, така інформація часто містить резервну копію даних, метадані, а також застарілі дані (попередню версію). Втім навіть у випадку, коли сторона володіє інформацією по справі, що збережена в електронній формі, вона може опинитися в повній залежності від волі судді, якщо не буде розроблено чіткий та прозорий план використання такої інформації [2].

Арбітражний процесуальний кодекс Російської Федерації у частині першій ст. 75 визначає, що письмовими доказами є договори, акти, довідки, ділова кореспонденція, інші документи, що містять відомості про обставини, які мають значення для справи та виконані у формі цифрового, графічного запису або іншим способом, що дозволяє встановити достовірність документа [5]. Аналогічна норма міститься також у Цивільному процесуальному кодексі Республіки Молдова у ст. 137 [11]. У свою чергу, ст. 84 Господарського процесуального кодексу Республіки Білорусь містить схоже визначення, але тут до письмових доказів додається ще інформація, що розміщена в глобальній комп'ютерній мережі Інтернет [15].

Як бачимо, у більшості випадків мова йде про використання саме електронних документів. Вважаємо за доцільне проаналізувати

законодавство деяких пострадянських країн, яке є на одному етапі розвитку. Зумовлено це із розпадом Радянського Союзу та нагальною потребою у створенні власного «незалежного» законодавства. Такий аналіз допоможе віднайти коректні шляхи подолання прогалин та колізій у законодавстві України, адже брати приклад з таких країн, як Франція, Німеччина або Іспанія, наразі не було б доцільним, оскільки вони мають зовсім інший вищий рівень розвитку суспільства, технологій та законодавства. Такого роду «плагіат» призведе до невідповідності «запозиченого» регулювання реаліям суспільного життя.

Так, Федеральним законом Російської Федерації «Про електронний підпис» у ст. 6 визначено умови визнання електронних документів, підписаних електронним підписом, рівнозначними документам на паперовому носії, підписаним власноручним підписом, а саме: інформація в електронній формі, підписана електронним підписом, визнається електронним документом, рівнозначним документу на паперовому носії, підписаному власноручним підписом, і може використовуватися в будь-яких правовідносинах у відповідності до законодавства Російської Федерації, крім випадку, якщо федеральними законами або прийнятими у відповідності до них правовими актами встановлено вимогу про необхідність створення документа виключно на паперовому носії [14].

Очевидно, законодавство РФ у цій галузі можна визнати застарілим, оскільки воно передбачає існування випадків, коли наявна необхідність створення документа виключно на паперовому носії і використання електронного підпису в такому разі є неможливим. Хоча, фактично, у сучасному світі всі документи на паперовому носії створюються за допомогою комп'ютерної техніки і потім роздруковуються на паперовий носій. За таких обставин, вважаємо, що такі ситуації можна було б виключити із законодавства.

У свою чергу, Закон Республіки Молдова «Про електронний підпис та електронний документ» від 29.05.2014 р. № 91 у ст. 2 містить визначення поняття «електронний документ» як інформацію в електронній формі, що створюється, структурується, обробляється, зберігається та/або передається за допомогою комп'ютера або інших електронних пристроїв, підписана електронним підписом у відповідності з даним законом [11]. Зазначений закон містить також визначення поняття «позначка часу» – атрибут електронного документа, за допомогою електронного підпису, який посвідчує, що інформація існувала у вказаний момент часу, із збереженням автентичності та цілісності електронного документа. Очевидно, даний закон був прийнятий пізніше і вже має більш сучасний підхід до встановлення цілісності і автентичності електронних документів, оскільки електронний підпис, як вбачається із наведеного, містить в собі позначку часу. У свою чергу, за українським законодавством проставлення такої позначки є окремою необов'язковою послугою, що є вкрай незручним і гальмує процес поширення тенденції використання електронного цифрового підпису. Вважаємо за доречне, запозичення такого досвіду, оскільки це значно вдосконалило б процедуру посвідчення електронних документів.

У свою чергу, згаданий нормативно-правовий акт закріплює існування трьох видів електронних підписів, кожен з яких має фактично своє регулювання і різний вплив на юридичну силу електронного документа, який ним підписано. Вважаємо, що в цій частині правове регулювання є неактуальним, оскільки значно ускладнює визначення юридичної сили електронного документа. Наявність єдиного формату електронного підпису не викликає потреби у використанні однією особою різних електронних підписів при створенні різного роду електронних документів.

Також слід відмітити, що законодавство Республіки Молдова передбачає вимоги до електронних документів. Так, електронний документ має відповідати наступним вимогам:

- створюватися, оброблятися, відправлятися, отримуватися, зберігатися, змінюватися та/або знищуватися за допомогою програмних та/або технічних засобів;
- містити, для підтвердження його автентичності, один або декілька електронних підписів, що відповідні умовам та вимогам, передбачених даним законом;
- створюватися і використовуватися способом і у формі, які дозволяють ідентифікувати особу-підписанта;
- бути відображеним у формі, що доступна для сприйняття;
- бути доступним для неодноразового використання.

Питанню визначення автентичності електронного документа присвячена окрема стаття, якою закріплено, що електронний документ є автентичним, якщо він відповідає наступним критеріям:

- підписаний особою, яка уповноважена у встановленому порядку підписувати власноручним підписом подібний документ на паперовому носії;
- підписаний оригінальним електронним підписом особи-підписанта, який вказаний у документі.

Перевірка автентичності електронного документа здійснюється шляхом перевірки з використанням пристрою перевірки електронного підпису та/або продукту для електронного підпису, оригінальності даного електронного підпису.

Вважаємо, що така детальна регламентація вимог до електронного документа є позитивною рисою закону, її введення вирішило б питання прогалин у Законі України «Про електронні документи та електронний

документообіг», які зараз наявні у контексті неіснуючого переліку реквізитів, які цілком можна було б замінити на вищезазначені вимоги.

Також слід розглянути Закон Республіки Білорусь «Про електронний документ та електронний цифровий підпис» від 28.12.2009 р. № 113-З. Позитивною рисою даного закону є, по-перше, наявність визначення поняття цілісності електронного документа, про яку згадувалося в попередньо описаних законодавчих актах, проте його тлумачення там відсутнє. Отже, цілісність електронного документа – властивість електронного документа, яка визначає, що в електронний документ не було внесено змін та (або) доповнень [10].

По-друге, згаданий закон хоч прийнятий раніше, ніж у Республіці Молдова, проте містить ще більш детальне врегулювання вимог до електронного документа, а саме: крім загальних вимог до документа, містить також вимоги щодо структури електронного документа та форми його подання.

Так, відповідно до ст. 17 Закону Республіки Білорусь «Про електронний документ та електронний цифровий підпис» електронний документ складається з двох невід’ємних частин – загальної та особливої. Загальна частина електронного документа складається з інформації, що становить зміст документа. Особлива частина електронного документа складається з одного або кількох електронних цифрових підписів, а також може містити додаткові дані, необхідні для перевірки електронного цифрового підпису (електронних цифрових підписів) та ідентифікації електронного документа, які встановлюються технічними нормативно-правовими актами.

Законом визначено дві форми електронного документа – внутрішнього та зовнішнього подання. Формою внутрішнього подання електронного документа є запис інформації, що складає електронний документ, на електронному носії. Формою зовнішнього подання

електронного документа є відтворення електронного документа на електронному засобі відображення інформації, на паперовому або іншому матеріальному носії у формі, доступній і зрозумілій для сприйняття людиною.

Слід звернути увагу на визначення оригіналу та копій електронних документів. Відповідно до ст. 19 Закону Республіки Білорусь «Про електронний документ та електронний цифровий підпис» оригінал електронного документа існує виключно в електронному вигляді. Всі ідентичні примірники електронного документа є оригіналами та мають однакову юридичну силу. Документи, що створені організацією або фізичною особою на паперовому носії та в електронному вигляді, ідентичні за змістом, мають однакову юридичну силу. В такому випадку документ на паперовому носії не є копією електронного документа. У свою чергу, копія електронного документа створюється шляхом посвідчення в порядку, встановленому законодавством Республіки Білорусь, форми зовнішнього вираження електронного документа на паперовому носії. Копія електронного документа повинна містити вказівку на те, що вона є копією існуючого електронного документа. Посвідчення форми зовнішнього представлення електронного документа на паперовому носії здійснюється: нотаріусом або іншою посадовою особою, що має право вчиняти нотаріальні дії; організацією або приватним підприємцем, що має право на здійснення діяльності з посвідчення форми зовнішнього представлення електронного документа на паперовому носії на підставі спеціального дозволу (ліцензії), якщо його отримання передбачене законодавством Республіки Білорусь про ліцензування.

Таке розмежування електронних документів на оригінал і копію цілком відповідає характерним особливостям електронних документів, а також, чітко регламентує порядок посвідчення копій, що неможливо сказати про правове регулювання даного питання у законодавстві України. За таких

обставин, законодавцю необхідно звернути увагу та детально дослідити питання імплементації подібних норм у вітчизняне правове регулювання електронних документів та електронних доказів в цілому.

Слід зазначити, що цікавим є також положення Закону Республіки Білорусь «Про електронний документ та електронний цифровий підпис» щодо юридичної сили електронного документа. Оригінал електронного документа прирівнюється до документа на паперовому носії, підписаному власноручно, та має однакову з ним юридичну силу. Електронний документ, підписаний після відкриття відкритого ключа, не має юридичної сили. Оригінал електронного документа та його копія, що відповідає вимогам, встановленим статтею 20 даного Закону, мають однакову юридичну силу. Якщо у відповідності до законодавства Республіки Білорусь вимагається, щоб документ був оформлений в письмовому вигляді, то електронний документ і його копія вважаються відповідними такій вимозі. У випадку, якщо у відповідності до законодавства Республіки Білорусь вимагається нотаріальне посвідчення та (або) державна реєстрація документа, а документ створений в електронному вигляді, нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації підлягають електронний документ або його копія.

Вважаємо, що зазначені положення є актуальними для українського законодавства та полегшують електронний документообіг, до того ж, вони конкретно визначають наслідки підписання після відкриття відкритого ключа. Законодавством України передбачено можливість скасування, блокування та поновлення посиленого сертифіката ключа, проте не визначає наслідків використання ЕЦП у разі його блокування або скасування.

Висновки. У законодавстві Республіки Білорусь та Республіки Молдова визначено наступні позитивні аспекти регулювання електронних доказів, які доречно запозичити в національне законодавство:

- наявність визначення понять «автентичність електронного документа» та «цілісність електронного документа»;
- наявність чітко сформульованого переліку вимог до електронних документів;
- чітка регламентація критеріїв визначення автентичності та цілісності електронного документа;
- наявність такого, що відповідає характерним ознакам електронних доказів, розмежування електронних документів на оригінал і копії;
- наявність позначки часу в електронному (цифровому) підписі;
- наявність норми, яка встановлює наслідки підписання документа у разі його недійсності.

Література

1. Casey E. Digital evidence and computer crime: forensic scene, computer, and the Internet / Eoghan Casey. – 2nd ed. – Amsterdam: Elsevier Academic Press, 2004. – P. 690.
2. Electronically Stored Information [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.techopedia.com/definition/1013/electronically-stored-information-esi>
3. Scientific Working Group on Digital Evidence [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.swgde.org/>
4. The Admissibility of Electronic Evidence In Court [Electronic resource]. – Mode of access: https://www.itu.int/osg/csd/cybersecurity/WSIS/3rd_meeting_docs/contributions/libro_aeec_en.pdf
5. Арбитражный процессуальный кодекс Российской Федерации от 24.07.2002 г. № 95-ФЗ в редакции от 28.12.2017 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800/885ff518675d7a766e590386e31a923e524c513a/

6. Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова от 30.05.2003 г. № 225-XV [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397949#pos=872;-91
7. Гражданское процессуальное уложение Германии = Deutsche Zivilprozessordnung mit Einfuehrungsgesetz: Ввод. закон к Гражд. процессуальному уложению [Текст] : пер. с нем. / [В. Бергманн, введ., сост.]. – Wolters Kluwer Russia, 2006 – С. 127.
8. Закон про поліцію та докази в кримінальних справах (Police and Criminal Evidence Act). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/contents>.
9. Закон про провадження з трудових спорів (Spanish Labour Procedure Act) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vss.justice.bg/root/f/upload/6/spain-5-Ley_Procedimiento_Laboral_ENGLISH_pdf.pdf
10. Закон Республіки Білорусь «Про електронний документ та електронний цифровий підпис» від 28.12.2009 г. № 113-З. : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://e-gov.by/zakony-ob-elektronnom-dokumentoooborote/ob-elektronnom-dokumente-i-elektronnoj-cifrovoj-podpisi>.
11. Закон Республіки Молдова «Про електронний підпис та електронний документ» від 29.05.2014 р. № 9/1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lex.justice.md/ru/353612/>.
12. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / А. Ю. Каламайко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2016. – С. 39.

13. Процесуальний кодекс Фінляндії (Code of Judicial Procedure) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1734/en17340004.pdf>
14. Федеральний закон Російської Федерації «О електронній підписи» от 06.04.2011 г. № 63-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102146610>
15. Хозяйственный процессуальный кодекс Республики Беларусь от 15 декабря 1998 г. № 219-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etalonline.by/?type=text®num=НК9800219#scrollInto#&Article=84>
16. Цивільний кодекс Франції (Civil Code) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf
17. Цивільний процесуальний кодекс Греції (Kodikas Politikis Dikonomias) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://hellenicmunicipalpolice.files.wordpress.com/2011/02/epidosi_thyrokolisikodikas-politikis-dikonomias.pdf
18. Цивільний процесуальний кодекс Нідерландів Dutch Code of Civil Procedure [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dutchcivillaw.com/civilprocedureleg.htm>

References

1. Casey E. Digital evidence and computer crime: forensic scene, computer, and the Internet / Eoghan Casey. – 2nd ed. – Amsterdam: Elsevier Academic Press, 2004. – R. 690.
2. Electronically Stored Information [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.techopedia.com/definition/1013/electronically-stored-information-esi>

3. Scientific Working Group on Digital Evidence [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.swgde.org/>
4. The Admissibility Of Electronic Evidence In Court [Electronic resource]. – Mode of access: https://www.itu.int/osg/csd/cybersecurity/WSIS/3rd_meeting_docs/contributions/libro_aeec_en.pdf
5. Arbitrazhnyy protsessualnyy kodeks Rossiyskoy Federatsii ot 24.07.2002 g. № 95-FZ v redaktsii ot 28.12.2017 g. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800/885ff518675d7a766e590386e31a923e524c513a/
6. Grazhdanskiy protsessualnyy kodeks Respubliki Moldova ot 30.05.2003 g. № 225-XV [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397949#pos=872;-91
7. Grazhdanskoe protsessualnoe ulozhenie Germanii = Deutsche Zivilprozessordnung mit Einfuehrungsgesetz: Vvod. zakon k Grazhd. protsessualnomu ulozheniyu [Tekst] : per. s nem. / [V. Bergmann, vved., sost.]. – Wolters Kluwer Russia, 2006 – S. 127.
8. Zakon pro policiju ta dokazy v kryminalnykh spravakh (Police and Criminal Evidence Act) [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/contents>
9. Zakon pro provadzhennja z trudovykh sporiv (Spanish Labour Procedure Act) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.vss.justice.bg/root/f/upload/6/spain-5-Ley_Procedimiento_Laboral_ENGLISH_pdf.pdf
10. Zakon Respubliki Bilorusj «Pro elektronnyj dokument ta elektronnyj cyfrovyy pidpys» vid 28.12.2009 gh. # 113-Z [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://e-gov.by/zakony-ob-elektronnom-dokumentoooborote/ob-elektronnom-dokumente-i-elektronnoj-cifrovoj-podpisi>

11. Zakon Respubliky Moldova «Pro elektronnyj pidpys ta elektronnyj dokument» vid 29.05.2014 r. # 9/1 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupa : <http://lex.justice.md/ru/353612/>
12. Kalamajko A. Ju. Elektronni zasoby dokazuvannja v cyviljnomu procesi : dys. ... kand. juryd. nauk: spec. 12.00.03 / A. Ju. Kalamajko; Nac. juryd. un-t im. Jaroslava Mudrogho. – Kh., 2016. – S. 39.
13. Procesualnyj kodeks Finljandiji (Code of Judicial Procedure) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1734/en17340004.pdf>
14. Federalnyj zakon Rossiyskoy Federatsii «O elektronnoy podpisi» ot 06.04.2011 g. № 63-FZ [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102146610>
15. Khozyaystvennyj protsessualnyj kodeks Respubliki Belarus ot 15 dekabrya 1998 g. № 219-Z [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://etalonline.by/?type=text®num=HK9800219#scrollInto#&Article=84>
16. Cyviljnyj kodeks Franciji (Civil Code) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf
17. Cyviljnyj procesualnyj kodeks Ghreciji (Kodikas Politikis Dikonomias) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: https://hellenicmunicipalpolice.files.wordpress.com/2011/02/epidosi_thyrokolisikodikas-politikis-dikonomias.pdf
18. Cyviljnyj procesualnyj kodeks Niderlandiv Dutch Code of Civil Procedure [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dutchcivillaw.com/civilprocedureleg.htm>